Nominační dokumentace
pro zápis
Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku
do Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky

Smluvní stát: Česká republika

A. **Název položky**:

B. 1**.** Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku

B. 2. Pro nominovaný statek se používá také označení *maškara, vostatky, ostatky, staročeská maškara, staročeský masopust.*

B. Charakteristika položky

C.1. **Společenství, skupina, případně jednotlivec, jichž se položka týká**: Trvale žijící obyvatelé vesnic Hamry, Studnice, Vortová a části města Hlinska – Blatno.

C. 2. **Zeměpisná poloha a rozsah položky, identifikační údaje společenství, skupiny, jednotlivců, jichž se položka týká a jejich lokalizace**

Hlinecko[1] leží v jižní části východních Čech. Nachází se při hranicích s historickou oblastí Moravy, z hlediska lidové kultury je součástí etnografické oblasti *České Horácko*, geograficky a správně náležející do Pardubického kraje. Severní část Hlinecka leží v zalesněných Železných horách, což je státem chráněná krajinná oblast a jižní část je charakteristická táhlými kopci Žďárských vrchů, které jsou rovněž státem chráněnou krajinnou oblastí.

Území je charakteristické členitým reliéfem podhorské a místy až horské krajiny s množstvím smíšených a jehličnatých lesů. Historickým a přirozeným centrem území je město Hlinsko (10 000 obyvatel). Do dnešních dnů se pravidelně a v takřka nezměněné podobě masopustní obchůzky konají v několika vesnicích v okolí Hlinska, zejména jde o Hamry, Studnice a Vortovou. Dalším místem, kde je možné potkat vesnické masopustní obchůzky s tradičními rysy, je předměstí města Hlinska – Blatno.

C. 3. **Oblast, kterou položka zastupuje**

Vesnické masopustní obchůzky na Hlinecku jsou reprezentantem obyčejové tradice – rozpustilé obchůzky maskovaných postav na konci období masopustu na vesnicích patří k nejvýraznějším výročním obyčejům nejen v České republice, ale i ve všech okolních státech střední Evropy. Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku jsou ojedinělým prvkem svědčícím v širším kontextu tradičních vesnických obyčejů o kulturní rozmanitosti světa.

Masopustními obchůzkami označujeme dynamický soubor intencionálních jevů a dějů, vyjádřených specifickými esteticky působivými synkretickými postupy a prostředky, tj. maskou, hudbou, tancem, popřípadě zpěvem, dalšími zvukovými projevy

[1] Viz *Základní doprovodná dokumentace 6.a.A.III.Mapy*

(výkřiky, podupáváním, chrastěním, pískáním, specifickým výskáním). S využitím rekvizit a dílčích divadelních výstupů dochází ke komunikaci v několika rovinách, a to: v rovině *masky – diváci z řad obyvatel* příslušné obce; v rovině *masky – diváci z jiných míst*; v rovině *masky samy mezi sebou.*

Uvedené složky masopustních obchůzek jsou historicky variabilní, v kolektivních a individuálních výstupech současně umožňují emocionální a estetickou seberealizaci účinkujících, kteří se setkávají s převážně pozitivním přijetím u obecenstva.[A]

C. **Krátký slovní popis navrhované položky**: Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku jsou součástí lidových kalendářních obyčejů, které se udržely do dnešních dnů a jsou společenstvím obyvatel spontánně praktikovány. Průběh obchůzky je neměnný, koná se na konci zimního období, které se nazývá *masopust*. Vesničtí muži a mladíci v tradičních maskách obcházejí za doprovodu dechové hudby vesnici dům od domu. Průvod se u každého domu zastavuje a se souhlasem hospodáře tradicí přesně určené čtyři masky zatančí rituální tanec. Tanec má zajistit bohatou úrodu a prosperitu rodiny. Masky jsou pohoštěny a je jim předána peněžitá odměna. Průvod masek se vesnicí pohybuje celý den tak, aby nevynechal žádný dům. Každá maska má svoji podobu a funkci danou tradicí. Obchůzka je zakončena na předem známém místě obyčejem nazvaným *porážení Kobyly*. Po tomto obřadním aktu se koná taneční zábava, která představuje rozloučení s masopustním obdobím. Je poslední před velikonočním půstem.

1. Identifikační označení položky

1. a. Identifikační údaje společenství, skupiny, jednotlivců, jichž se položka týká a jejich lokalizace

Nominovaný kulturní statek se jako přirozená součást obyčejové tradice vyskytuje v 7 obcích z celkového počtu 28 obcí v okolí městečka Hlinsko. Každý rok ho provádějí obyvatelé čtyř vesnic, a to v obcích Hamry (254 obyvatel), Studnice (460 obyvatel), Vortová (247 obyvatel) a v části města Hlinsko – místní části Blatno (Hlinsko celkem 10 000 obyvatel, Blatno 560 obyvatel).[2] Vždy se koná spontánně, aktéry a adresáty jsou obyvatelé příslušných vesnic.[3] Obchůzka se koná jen jeden den v roce.

Intenzita a frekvence provádění tohoto obyčeje v ostatních obcích v okolí Hlinska, není tak pravidelná a závisí především na struktuře stálých obyvatel a jejich věkové skladbě.

1. b. Popis položky

Vesnické masopustní obchůzky a s nimi spojené masky na Hlinecku jsou součástí obyčejové tradice, která se spontánně uchovala v aktivním povědomí, je dosud praktikována.[4] Náležejí k obyčejové tradici lidové kultury nejen České republiky, ale také střední Evropy.

Ve vesnických masopustních obchůzkách na Hlinecku se projevuje vyjádření tradičních zájmů původně zemědělského společenství: zájem na bohaté úrodě, prosperitě hospodářských zvířat a celého hospodářství, zdraví rodiny. Jsou spojeny i s magickým zajištěním plodnosti.[5] Povědomí o původních funkcích masopustních obchůzek a masek ve vesnicích na Hlinecku stále přetrvává, přestože dnes se zdá na první pohled dominantní společenská a zábavná funkce.

Vlastní obchůzce předcházejí přípravy: zajištění hudby, pohoštění, ale především chystání masek.[6] Ráno, v současnosti poslední sobotu či neděli v období masopustu,[7] se masky

[2] Viz *Základní doprovodná dokumentace 6.a.A. III. Mapy*

[3] Ovšem v posledních deseti letech do příslušných vesnic přijíždějí sledovat tento projev obyčejové tradice návštěvníci ze vzdálených míst. Tito návštěvníci nejsou detailně obeznámeni s průběhem a zákonitostmi všech aktérů masopustních obchůzek, ale i oni se díky akcím masek stávají na chvíli aktivními účastníky obchůzek.

[4] *Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví*, článek 2, odstavec 2.a, ,2.c.

[5] *Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví*, článek 2., odstavec 2.d.

[6] Několik týdnů před konáním vlastní obchůzky se scházejí ženy a dívky, obvykle v sále hospody, aby připravily dostatek papírových růžiček ke zdobení příslušných masek.. Lidé převlékající se za masky si musí na své náklady kostýmy nachystat: opravit, vyprat, doplnit. Před masopustní obchůzkou se aktéři také několikrát sejdou ke společnému jednání, na němž si domluví vše potřebné. Toto jednání je důležité především pro mladíky, kteří poprvé oblékají masky *Turků*. Starší účastníci jim musí vše vysvětlit a často se také za dohledu svých předchůdců učí tanečním krokům. Kdo obléká ostatní masky je dáno, masky se totiž v rodinách obvykle dědí. Pokud se stane a některý z aktérů se z nepřekonatelných důvodů (například vážné onemocnění, úmrtí v nejbližší

shromáždí na daném místě, upraví se a v průvodu jdou požádat starostu o povolení k obchůzce. S jeho souhlasem masky obcházejí dům od domu, obřadně tancují před jeho obyvateli a kontaktují přihlížející slovy a gesty. Masky nenavštěvují pouze ty objekty, ve kterých došlo krátce před tím k úmrtí, jinak se všechny domy do obchůzky zařazují. U každého domu dostávají obvyklé pohoštění (koblihy, obložené chlebíčky, alkohol)[8], rovněž určitý finanční obnos. Jeho výše je dána zvyklostmi konkrétního společenství. Veřejné kontrole podléhá finanční částka tím, že její výše určuje počet písniček, jež muzikanti u domu zahrají. Hudební doprovod k obchůzce obstarává dechová kapela v různém obsazení. Záleží na tom, kolik muzikantů mohou účastníci obchůzky zaplatit. Dechová hudba v současnosti mívá obvykle toto složení: klarinet, křídlovka, pozoun, trombon, bicí.[B]

Obchůzka je zakončena na dohodnutém místě obyčejem nazvaným *porážení Kobyly*. Tento obřad spočívá v odsouzení *Kobyly* za její domnělé hříchy. *Ortel nad Kobylou* a její *testament*[9] čte jedna z masek, obvykle *Ras*, reaguje se v něm humornou formou na různé události ve vesnici či celé společnosti (zdražování, nezaměstnanost apod.). Na závěr čtení musí *Kobyla* pokleknout, aby nad ní mohl být vykonán ortel, *Ras* jí srazí čepici z hlavy, tím je *Kobyla poražena*. Svalí se na zem a chvíli se nehýbá. Ostatní masky kolem ní utvoří kruh, položí své čepice na zem a za zvuků smutné hudby se pomalu pohybují v kruhu. Po skončení písničky ke *Kobyle* přistoupí *Ras*, dá jí napít trochu alkoholu, *Kobyla obživne*, vyskočí a následuje veselý rej masek s přihlížejícími diváky. V tomto aktu se skrývá podstata masopustních obchůzek: symbol smrti (zimy) a nového života, znovuvzkříšení (jara).[10] Večer je taneční zábava, kterou se všichni obyvatelé vesnice loučí s veselým masopustním obdobím.

V jednotlivých sledovaných vesnicích se průběh obchůzky liší jen drobnými detaily. Ty jsou ovšem z pohledu obyvatel dané vesnice zásadním vymezujícím prvkem vůči okolí.[11],[C] Vesnické masopustní obchůzky v tradičním pojetí představují výrazný prvek sepětí obyvatel dané vesnice s historií společenství, se snahou uchovat a předat toto kolektivní dědictví

---

rodině apod.) obchůzky zúčastnit nemůže, společně se za něho hledá náhrada, aby byl dodržen ustálený počet masek.

[7] Masopustem se označuje období začínající po svátku Tří králů (6. 1.) a končící šest týdnů před Velikonocemi.

[8] Tradiční pohoštění: koblihy – pečivo z kynutého těsta usmažené na oleji s makovou či marmeládovou náplní. Obložené chlebíčky nahradily původní podávání plátků uzeného vepřového masa, chleba s vepřovým sádlem či zabíjačkových specialit.

[9] *Ortel* podává výčet domnělých provinění *Kobylky*, jichž se dopustila v průběhu kalendářního roku. V *testamentu* se jednotlivé části *Kobyly* (hlava, kopyta, žíně, uši) odkazují konkrétním obyvatelům vesnice, skupině lidí (mládež, senioři), společenské skupině (politici) a podobně.

[10] *Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví*, článek 2, odstavec 2.,písmeno c a písmeno d

[11] Obyvatelé zmíněných vesnic při výzkumu shodně uvádějí, že „…. *Masopustní obchůzka a maškary jsou tradiční, jejich podoba je od nepaměti stejná. Každý ve vesnici ví, co která maska znamená a jak má vypadat.*“Archiv SLS Vysočina, výzkumy 1999-2006.

dalším generacím.[12] Z tohoto důvodu například rodiče připravují věrné kopie masek pro své syny. Učí je základním úlohám masek. Tak můžeme v některých vesnicích potkat během normální obchůzky i v maskách přistrojené malé chlapce (Blatno, Hamry, Vortová), nebo dokonce *dětská maškara* vesnicí obchází týden před konáním běžné obchůzky (Studnice).

Každá maska má po desetiletí svoji ustálenu podobu a funkci. V Hamrech, Studnicích a Vortové se za masky převlékají pouze muži. Tento fakt bývá zdůvodňován tím, že muži jsou nositeli plodivé síly, kterou mají masky přenášet.[13],[14] Ženy pomáhají připravit masky (zhotovují papírové růžičky, šijí masky, pomáhají s jejich zdobením). Při vlastní obchůzce zajišťují občerstvení pro aktéry a dále mají důležitou úlohu z hlediska původního významu obchůzek: masky se s přihlížejícími ženami válejí po zemi, aby byla zajištěna jejich plodnost i úrodnost Země.

Majitel masky o ni pečuje a také ji obléká. V některých rodinách se maska dědí z otce na syna. Pouze maska *Slaměný* se musí připravovat každým rokem znovu, a to vzhledem k životnosti materiálu, z něhož je zhotovena (žitná sláma) a také úloze masky při obchůzkách (válení, vytrhání stébel slámy).

Masky se dělí do dvou skupin: *na červené a černé*. Masky zařazené mezi <u>červené</u> mohou obléknout pouze svobodní chlapci. V minulosti to byla forma uvedení chlapců do vesnického kolektivu, nepochybně se tak jedná o relikty iniciačních obřadů.[15] Počet masek červených je pevně daný: musí jich být šest. Patří sem tyto masky: *Strakatý, Ženuška*, čtveřice masek zvaných *Turci*. Za <u>černé masky</u> se převlékají ženatí muži. Jejich počet není pevně stanoven, záleží na tom, kolik mužů si v dané vesnici masky připraví. Hlavním úkolem těchto maškar je kontakt s diváky. Náleží sem *Slaměný, Kobyla, Ras, Kramář a Kominík*.[16]

Soubor uvedených vesnických masek z větší části (s výjimkou *Kobyly*) symbolizuje dynamický prvek, který byl stabilizovanému vesnickému prostředí cizí – vnější. Masky ve vesnicích, v nichž se udržuje tradiční podoba obchůzky, se v detailech liší. Rozdíly nalezneme v různých tvarech čepic, v detailech zdobení či v různých způsobech pletení kostýmu *Slaměného*. Základní pojetí masek je však obdobné. Odlišnosti vznikly zřejmě touhou vytvořit vlastní variantu masky.[17] Vliv tradice je však natolik silný, že větší změny

[12] *Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví,* článek 2, odstavec 2., písmeno c
[13] Hamry, Studnice, Vortová.
[14] *Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví,* článek 2, odstavec 2., písmeno d
[15] *Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví,* článek 2, odstavec 2., písmeno c.
[16] Podrobný popis jednotlivých masek je součástí *povinné dokumentace 7. a. A. I*
[17] Výzkum SLS Vysočina v letech 1997 – 2006 ve vesnicích Blatno, Hamry, Holetín, Raná, Studnice,Všeradov, Vortová.

kolektiv nepřipustí. Náhodní diváci, zvláště ze vzdálenějších míst, si odlišnosti ani neuvědomují.

Vesnické masopustní obchůzky na Hlinecku jsou jedním z mála obyčejů, které se v tomto regionu dochovaly. V Hamrech, Studnicích a Vortové se podoba tohoto jevu předává beze změn po několik generací a ve vesnických kolektivech jsou v aktivním povědomí četné funkce tohoto jevu i u mladší generace (např. význam a podoba masek, zejména mladí svobodní muži mají aktivní roli při obchůzce). Od podobných obchůzek v jiných regionech České republiky se odlišují svým průběhem, především však ustáleným počtem, pojetím, podobou a funkcí jednotlivých masek. V žádném jiném regionu České republiky se v tomto seskupení, pestrosti i bohatosti kostýmů podobné vesnické masopustní masky nevyskytují.[D] Proto obyvatelé shora uvedených vesnic na Hlinecku uznávají masopustní obchůzky a masky jako součást svého kulturního dědictví, které se předává z generace na generaci[18], jejich masopustní obchůzky mají velmi významnou úlohu pro upevnění daného vesnického společenství a pro jeho vymezení vůči ostatním a také důležitou úlohu pro uvědomování si lokální historické a kulturní identity.

2. Příspěvek k zajištění viditelnosti a uvědomění si existence položky a podpora dialogu

Eventuální zápis tohoto statku do *Reprezentativního seznamu nehmotného kulturního dědictví lidstva* by k jeho ochraně a podpoře přispěl především tím, že by mu byla věnována větší pozornost ze strany institucí při řešení kritických faktorů. Díky zápisu do *Reprezentativního seznamu nehmotného kulturního dědictví lidstva* a naplnění záchovných opatření by byla posílena soustavná péče ze strany odborných institucí. Dále také díky zápisu do *Reprezentativního seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva* a již provedenému zápisu do národního *Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky* dojde také k pravidelnému intenzivnímu monitoringu stavu a vývoje nominovaného statku ze strany odborných institucí [19] a k případnému přijímání a naplňování záchovných opatření pod dohledem *Národní rady pro tradiční lidovou kulturu*.[20]

Zápis, jak do shora uvedeného *Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky*, tak do *Reprezentativního seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva* vyvolá, jak je v České republice dobře známo z případu nemovitých kulturních

[18] Například ve Studnicích a Blatně se k dospělým maskám přidávají i děti ve zmenšených kostýmech a snaží se napodobovat chování dospělých. V ostatních vesnicích děti živě přihlížejí.

[19] Metodický pokyn pro vedení *Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky* – č.j. 3161/2009 ze dne 18. března 2009,článek 11.

[20] Poradní orgán ministra složený za zástupců odborných institucí, ministerstev, médií).

statků zapsaných do Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví (Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví z r. 1972) velkou a trvalou pozornost médií i veřejnosti, a to pozornost kritickou, pokud jde o stav tohoto dědictví.

Vyvolaná pozornost médií o zápis vesnických masopustních obchůzek ovšem způsobí i široký zájem médií a veřejnosti o problematiku *Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví lidstva* vůbec, a to jak na národní, tak na mezinárodní úrovni. Ze specifického charakteru českého novináře pak vyplývá, že to bude zájem zejména o ty případy, kdy je nutné přijmout nějaká opatření k zachování konkrétních statků zapsaných do *Reprezentativního seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva* a do *Seznamu nemateriálního kulturního dědictví* vyžadujícího naléhavě zachování. Zájem o oba tyto seznamy pak zákonitě povede k prohloubení znalostí o kulturní rozmanitosti světa, kterou tyto mezinárodní seznamy dokládají.

Zápis vesnických masopustních obchůzek samozřejmě vyvolá i velmi silné dopady na národní a lokální úrovni, protože bude chápán jako potvrzení kulturní identity a důvod k trvalé hrdosti nad mezinárodním uznáním, kterého se nominovanému statku dostalo jeho zápisem do *Reprezentativního seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva*. Tato hrdost zase zpětně vyvolá zájem o ostatní statky na *Reprezentativním seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva* a zvýšenou vůli po zachování vesnických masopustních obchůzek na Hlinecku. Zájem o jejich zachování začne být pak chápán nikoli jen jako zájem na zachování pro místní či národní společenství, ale jako zájem na zachování *čehosi*, co je důležité pro celé mezinárodní společenství.

Vesnické masopustní obchůzky a masky z Hlinecka jsou ojedinělým spojením dávných rituálních funkcí, estetických norem vesnického společenství a v současné době i výrazným projevem společensko – kulturního uvědomění obyvatelstva. Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku můžeme považovat za mistrovské dílo tradiční lidové kultury, za projev tvůrčího genia několika generací zdejších obyvatel. Zápis nominovaného kulturního statku do *Reprezentativního seznamu nehmotného kulturního dědictví lidstva* bude potvrzením výlučné kulturní identity a jeho důležitosti pro kulturní rozmanitost.

3. Opatření k zachování

Základní právo na přístup ke kulturnímu bohatství zabezpečuje všem občanům České republiky *Listina základních práv a svobod*, která je součástí ústavního pořádku České republiky (1/1993 Sb.). Toto právo je dále též garantováno *Mezinárodním paktem o hospodářských, sociálních a kulturních právech,* který má v České republice povahu zákona

(23/1976 Sb.). Pokud jde o nemateriální kulturní dědictví, do nějž nominovaný statek náleží, jeho zachování a propagace jsou garantována *Úmluvou o zachování nemateriálního kulturního dědictví (Úmluva)*, která má v České republice rovněž povahu zákona.

K realizaci shora uvedeného práva slouží v České republice řada speciálních zákonů, zejména Zákon č. 20/1983 Sb. o státní památkové péči, v platném znění, který se mimo jiné vztahuje na zachování hmotných statků, které odpovídají definici podle č.2., odst. 1 *Úmluvy*, totéž platí i pro Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy, v platném znění, a pro zákon č. 499/2004 Sb. o archivnictví a spisové službě, v platném znění, zákon č.257/2001 Sb. o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, v platném znění. Podobný cíl má i Nařízení vlády z 16.12.2002 o oceněních v oblasti kultury, udělovaných Ministerstvem kultury publikované v č. 5//2003 Sb. Pokud není ve shora uvedených předpisech uvedeno jinak, péče o kulturní dědictví je uložena zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, v platném znění, Ministerstvu kultury. Podle téhož zákona jsou za provádění shora uvedené *Úmluvy* kromě Ministerstva kultury odpovědná další ministerstva podle své působnosti.

Uspokojování potřeb kulturního rozvoje, informací, výchovy a vzdělávání atd. je v působnosti obcí podle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), v platném znění, péče o kulturní dědictví v zájmu občanů vyplývá i ze zákona č. 129/2000 Sb., o krajích v platném znění.

Pro další realizaci tohoto práva, které se týká i svébytné součásti kulturního dědictví – tradiční lidové kultury, do níž náleží i nominovaný statek, byly přijaty i dokumenty, které stanoví koncepci péče o tradiční lidovou kulturu. Péče o tradiční lidovou kulturu je v České republice zabezpečena především dvěma základními vládními dokumenty. První z nich má obecnější charakter a vztahuje se ke všem kulturním projevům na území České republiky. Tento dokument s názvem *Státní kulturní politika* byl schválen vládou České republiky Usnesením č. 1452 ze dne 19. listopadu 2008.[21] Je základem pro další konkrétnější střednědobé koncepce, jimiž budou na centrální úrovni stanovena nebo prolongována již

[21] Článek 4.2 Péče o nemateriální kulturní dědictví
Nemateriální kulturní dědictví (např. lidová hudba, divadlo, tanec, obřady, tradiční řemeslné postupy) je podstatnou součástí národního kulturního pokladu a jedním ze základů kulturní identity občanů a místních společenství, avšak péče o ně není zakotvena v právním řádu České republiky způsobem rovnocenným ochraně a péči o hmotné kulturní dědictví ani způsobem mezinárodně srovnatelným. Ratifikace *Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví* založila právní rámec péče o toto dědictví.

přijatá zásadní opatření na podporu jednotlivých odvětví kultury, a to včetně oblasti tradiční lidové kultury, do níž náleží nominovaný statek. Takovým, již platným specializovaným střednědobým koncepčním dokumentem je *Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice,* kterou vláda České republiky přijala svým Usnesením č. 571 ze dne 11. června 2003. V tomto dokumentu jsou formulovány podmínky a úkoly pro účinnou ochranu tradiční a lidové kultury garantované státem a orgány veřejné správy nižších stupňů. Dokument je zaměřen především na úkoly spojené s identifikací, dokumentací, uchováním, šířením, prezentací a předáváním hodnot tradiční lidové kultury na území České republiky a s mezinárodní spoluprací. Garantem plnění jednotlivých bodů této *Koncepce* ve vztahu k vládě je přímo Ministerstvo kultury, které pověřuje úkoly další instituce, především Národní ústav lidové kultury ve Strážnici. Spolupracuje s územně příslušnými odbornými pracovišti pro tradiční lidovou kulturu, které byly vytipovány ve spolupráci s orgány územní samosprávy – kraji.[22] Důležitým krokem k ochraně statků tradiční a lidové kultury je zřízení *Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky*[23] a zřízení *Národní rady pro tradiční lidovou kulturu.*[24]

Každá vesnická masopustní obchůzka ve svém komplexu je jedinečnou a neopakovatelnou záležitostí jednotlivých aktérů, ti jsou jako všichni občané chráněni zákony o sociálním zabezpečení,[25] zdraví,[26] apod. Všechny textové, zvukové i obrazové dokumentační materiály s vesnickými masopustními obchůzkami a vesnickými maskami na Hlinecku nesoucí znaky díla autorského, jak ho definuje *Zákon č.398/2006 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a změně některých zákonů*, jsou chráněny podle tohoto zákona.

Důležitou úlohu při šíření informací o vesnických masopustních obchůzkách na Hlinecku mají i zákony stanovující povinnosti veřejnoprávních elektronických médií, jimž je uloženo veřejně šířit kulturní dědictví, kam tento jev patří. Hmotné artefakty s masopustními obchůzkami a maskami bezprostředně související jsou chráněny podle zvláštních předpisů, např. podle archivního zákona,[27] hmotné artefakty, např. kostýmy, zákona o sbírkách,[28]

[22] Ministerstvo kultury poskytuje v rámci výběrového dotačního řízení na podporu tradiční lidové kultury subvence žadatelům z řad odborných institucí a dalších subjektů, kteří se zaměřují na dokumentaci a prezentaci prvků tradiční lidové kultury. Do 5 let se předpokládá vytvoření speciální kategorie pro statky zapsané v *Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky* a v *Reprezentativním seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva.*
[23] Zřízeno na základě Příkazu ministra kultury č.41/2008
[24] Zřízena na základě Příkazu ministra kultury č. 39/2004
[25] Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.
[26] Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů.
[27] Zákon č. 97/1974 Sb., o archivnictví.

předpisy o prodeji a vývozu předmětů s kulturní hodnotou.[29] Dotace státním i krajským institucím[30] zabývajícím se péčí o tradiční lidovou kulturu a projektům s týmž zaměřením pak umožňuje zákon o státním rozpočtu.[31]

3. a. Probíhající a nedávné úsilí k zachování položky

V obcích Hamry, Studnice, Vortová, v části města Hlinsko – místní části Blatno se většina obyvatel spontánně zapojuje do přípravy masopustních obchůzek. Mládež a děti vše sledují a dle svých možností pomáhají s přípravou. Přirozeným způsobem tak vnímají zákonitosti tohoto obyčeje. Část organizačních povinností na sebe berou obecní úřady v jednotlivých obcích a Městský úřad v Hlinsku, společně se Sbory dobrovolných hasičů.[32]

Zachování obyčeje podporuje grantový dotační systém Městského úřadu v Hlinsku, který přispívá financemi na výlohy s obchůzkou spojenými.[33] Městský úřad v Hlinsku jako zřizovatel Městského muzea a galerie přispěl i na zakoupení prvních masek pro zamýšlenou stálou expozici masopustních masek a vesnických masopustních obchůzek na Hlinecku, jejíž základ je vytvářen od roku 2007. Krajský úřad Pardubického kraje i Ministerstvo kultury přispívají finančními prostředky Souboru lidových staveb Vysočina na výzkum a dokumentaci nominovaného jevu. Všechny zmíněné instituce tento obyčej prezentují jako výrazný prvek obyčejové tradice daného regionu i České republiky. Od roku 1994 mají skupiny masek z jednotlivých vesnic možnost pravidelné prezentace v prostředí muzea v přírodě na Veselém Kopci, který je součástí Souboru lidových staveb Vysočina.[34] Vesnická masopustní obchůzka a vesnické masky z Hlinecka byly v roce 2008 součástí programu 63. ročníku Mezinárodního folklórního festivalu ve Strážnici, který je rovněž financován českým státem.

---

[28] Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů.
[29] Zákon č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty.
[30] Viz Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy, ve znění pozdějších předpisů, dále Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů, Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů a Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů.
[31] Např. Zákon č. 457/2003 Sb., o státním rozpočtu ČR na rok 2004.
[32] Zajišťují dopravu hudby, vylepení plakátů, úklid sálu hospody a přípravu následné taneční zábavy.
[33] Především na úhradu hudby a některých materiálových nákladů spojených s opravou masek.
[34] Což je součást Národního památkového ústavu – instituce založené a financované státem.

Soubor lidových staveb Vysočina provádí základní dokumentaci[35] a redokumentaci tohoto statku, systematicky shromažďuje prameny archivní povahy, ikonografické doklady z rodinných archivů obyvatel i vzpomínky pamětníků.

Studenti Gymnázia K. V. Raise v Hlinsku (přidružená škola UNESCO) v minulých letech provedli výzkum masopustních obchůzek ve dvou vesnicích tak, že se samostatně snažili získat co nejvíce poznatků a informací. Základní umělecká škola v Hlinsku[36] – výtvarný obor zařazuje periodicky pro své žáky jako téma výtvarných prací vesnické masopustní obchůzky a masky. Výstava těchto dětských prací se uskutečnila v letech 1999, 2004, 2006 v jednom z objektů památkové rezervace Betlém v Hlinsku.

Městské muzeum a galerie v Hlinsku a Soubor lidových staveb Vysočina ve spolupráci s Národním ústavem lidové kultury ve Strážnici dokumentují nominovaný statek i náležitosti související pomocí videodokumentace.[37] Odborné instituce: Soubor lidových staveb Vysočina, Městské muzeum a galerie v Hlinsku, Regionální muzeum v Chrudimi a Východočeské muzeum v Pardubicích se v rámci svých výzkumných úkolů věnují vesnickým masopustním obchůzkám a maskám. Etnografické oddělení Národního muzea v Praze rovněž ve spolupráci se Souborem lidových staveb Vysočina získalo do svých sbírek masopustní masky z Hlinecka (Vortová, Studnice), které jsou vystaveny ve stálé expozici. Touto činností odborné instituce vyjadřují podporu záměru ochránit vesnické masopustní obchůzky a masky jako projev nemateriálního kulturního dědictví nikoli jen deklaratorně, ale prakticky.

Urbanizace venkova se postupně zrychluje, s rozvojem technické i kulturní globalizace je udržování původních rysů venkovského života spojených s uchováváním tradiční lidové kultury ztíženo, na straně druhé, jako protiváha, působí posilující vědomí místních společenství po nutnosti vlastní sebeidentifikace a vymezení se vůči vnějšímu světu v podmínkách prohlubujícího se odcizení.[38] ,[39]

---

[35] Dokumentace přípravy vesnických masopustních obchůzek, jejich průběhu, zhotovování masopustních masek, přípravy občerstvení pro masky, taneční zábavy po skončení obchůzky. V tomto směru jsou nápomocny i jednotlivé Obecní úřady.

[36] Základní umělecká škola je zařízení mimoškolního vzdělávání zejména dětí a mládeže v nejrůznějších oborech, které je financováno v podstatné míře z veřejných rozpočtů.

[37] Například DVD – detaily masek, průběh obchůzek v různých lokalitách, postup zhotovení masky *Slaměného* apod.

[38] Praktičtější riziko pro provádění vesnických masopustních obchůzek na Hlinecku nastává v souvislosti s ekonomickou náročností jejich přípravy. K aspektům často přesahujícím ekonomické možnosti jednotlivců patří:

- finanční náhrada za hudbu doprovázející masopustní obchůzky,
- pořizování nových masek nebo zásadní oprava stávajících (ruční výroba a ruční výzdoba textilních částí, používání přírodních materiálů),

Zmíněná ohrožení však nejsou v České republice taková, aby způsobila naprostý zánik vesnických masopustních obchůzek. Příznivé existenční klima pro vesnické masopustní obchůzky a masky vytváří mimo jiného také dotační opatření Ministerstva kultury a samospráv na všech úrovních.

3. b. Navrhovaná opatření k zachování

Opatření k zachování nominovaného statku by se měla odehrávat ve třech rovinách:

I. *Opatření k zachování nominovaného statku na úrovni jednotlivých vesnických společenství, Sborů dobrovolných hasičů v Hamrech, Studnicích, Vortové; Obecních úřadů v Hamrech, Studnicích, Vortové a Městského úřadu v Hlinsku.*

Obyvatelé jednotlivých lokalit mají aktivní a spontánní snahu, aby tento obyčej ze života jejich společenství nevymizel. Jejich aktivity jsou popsány výše v předchozí subkapitole 4.a. Pro zachování nominovaného statku budou i nadále představitelé Obecních zastupitelstev i Sborů dobrovolných hasičů,[40] vytvářet podmínky, například: pomoc s organizací, poskytnutí zázemí pro přípravu masek, poskytovat pomoc se zajištěním hudby a následné taneční zábavy. Již nyní podporu vyjadřují svojí aktivní účastí a slavnostním udělením povolení k masopustní obchůzce jejich vesnicí. Z jednání, která byla s představiteli obecních zastupitelstev a městského zastupitelstva v Hlinsku vedena na úrovni Ministerstva kultury, vyplynulo, že budou přiměřeně svým možnostem i v budoucnu tyto aktivity podporovat. Město Hlinsko, kromě organizační a prezentační podpory, bude i nadále nápomocno formou finančních grantů na základě periodicky stanovených priorit pro jejich přidělování. Město bude i nadále financovat Městské muzeum a galerii, přiměřeně svým možnostem podpoří sbírkotvornou činnost vedoucí k vybudování stálé expozice věnované tématu vesnických masopustních obchůzek a vesnických masopustních masek na Hlinecku.

- znalost zhotovení masky *Slaměného*, účastníci musí dbát na to, aby se tato znalost rozvíjela. V posledních letech se také pěstuje na polích méně žita (vliv ekonomických aspektů), jehož sláma se ke zhotovení masky používá,
- zvyšující se věkový průměr obyvatel vesnic,
- stěhování mladé generace za prací do větších měst Ve sledovaných vesnicích naopak není výrazný příliv nového obyvatelstva, pokud se někdo nový přistěhuje, aktivně se do společného života vesnice zapojuje.

[39] Vlivy, které nedokážeme ovlivnit, ani smluvní stát: například přírodní katastrofy, ekonomická krize apod.

[40] Sbor dobrovolných hasičů je tradiční, dobrovolné, občanské sdružení především mužské populace, které se sice ustavují pro případ pomoci v případě požáru či přírodní katastrofy, životě obcí však hrají základní a nezastupitelnou úlohu při organizování společenských, kulturních a sportovních aktivit volného času, jsou prostředím, v němž vzniká hlavní jádro občanských iniciativ.

II. *Opatření k zachování na úrovni odborných institucí: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Pardubicích, pracoviště Soubor lidových staveb Vysočina a Národní ústav lidové kultury ve Strážnici.*

A. Aktivity Souboru lidových staveb Vysočina

A. 1. Soubor lidových staveb Vysočina bude provádět pravidelnou dokumentaci masopustních obchůzek a masek na Hlinecku. Výsledky dokumentace budou shromažďovány v archivu této instituce a průběžně poskytovány odborníkům, kteří tak budou moci posoudit konkrétní stav. Ve spolupráci s Národním ústavem lidové kultury ve Strážnici se bude podílet na periodické redokumentaci nominovaného statku, jak to, mimo jiné, vyplývá z faktu, že masopustní obchůzky na Hlinecku jsou zapsány do národního *Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky.*[41]

A. 2. Soubor lidových staveb Vysočina bude systematicky shromažďovat ikonografické doklady z rodinných archivů, vzpomínky pamětníků i doklady archivní povahy věnované nominovanému statku.

A. 3. Soubor lidových staveb Vysočina společně s Městským muzeem a galerií v Hlinsku vytvoří stálou expozici vesnických masopustních obchůzek a masek v prostorách tohoto muzea.

A. 4. Soubor lidových staveb Vysočina bude zájemcům o nominovaný statek poskytovat konzultace a informace.

A. 5. Soubor lidových staveb Vysočina bude nadále umožňovat vesnickým skupinám prezentování masopustních obchůzek a masek v prostředí muzea v přírodě tak, aby se především sem soustředil turistický zájem. To by mělo vést k tomu, aby velký zájem turistů nedopadal na jednotlivé vesnice a nenarušoval tak tradiční průběh obchůzek.

A. 6. Soubor lidových staveb Vysočina ve spolupráci s Národním ústavem lidové kultury ve Strážnici vytvoří Poradní sbor složený z odborníků zabývajících se vesnickými masopustními obchůzkami a maskami, případně jevy souvisejícími (například další projevy spadající do masopustního období). Jeho úkolem bude dokumentace, identifikace a srovnání uvedeného kulturního statku s obdobnými jevy, pořizování obrazové a filmové dokumentace. Poradní sbor se bude scházet v pravidelných intervalech, jednou za pět let uspořádá seminář věnovaný této problematice určený odborné veřejnosti a zájemcům z lokalit s tradicí jmenovaného kulturního statku.

[41] Metodický pokyn pro vedení Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky – č.j. 3161/2009 ze dne 18. března 2009.

A. 7. Město Hlinsko i dotčené obce budou spolupracovat s médii tak, aby se veřejnosti dostalo co možná nejobjektivnějších informací o nominovaném statku, o péči o něj i problémech, s nimiž se tato péče setkává.

Termín u bodů A. 1,2,4,5,7: průběžně
Termín u bodu A. 3, 6.: nejpozději do roku 2014

B. Aktivity Národního ústavu lidové kultury ve Strážnici[42]

B. 1. Národní ústav lidové kultury ve Strážnici na základě Příkazu ministra kultury[43] spravuje *Seznam nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky*. Tento příkaz mu ukládá povinnost periodické redokumentace zapsaných statků, dále i vyhodnocování nálezů, případné navrhování záchovných opatření Národní radě pro tradiční lidovou kulturu.[44]
Termín: zpravidla 1x za 7 let

B. 2. Národní ústav lidové kultury ve spolupráci se Souborem lidových staveb Vysočina vydá metodickou publikaci (v českém a anglickém jazyce) věnovanou vesnickým masopustním obchůzkám a masopustním maskám na Hlinecku. Součástí publikace bude i DVD obsahově odpovídající dokumentu zpracovanému pro účely této nominace.
Termín: do roku 2011

III. *Opatření k zachování nominovaného statku na úrovni Krajského úřadu Pardubického kraje a Ministerstva kultury České republiky.*

A. Opatření k zachování nominovaného statku na úrovni Krajského úřadu Pardubického kraje

Jednotlivé vesnice se budou moci zapojit do grantového programu na podporu lokálních kulturních událostí Pardubického kraje.

Termín: průběžně

[42] Ústřední odborná instituce založená a financovaná Ministerstvem kultury především pro péči a prezentaci tradiční lidové kultury.
[43]Příkaz ministra kultury č.41/2008 ze dne 22. prosince 2008, kterým se zřizuje *Seznam nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky*, prováděný metodickým pokynem Ministerstva kultury pro vedení *Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky* – č.j. 3161/2009 ze dne 18. března 2009.
[44] Poradní orgán ministra složený za zástupců odborných institucí, ministerstev, médií).

B. Opatření k zachování nominovaného statku na úrovni Ministerstva kultury České republiky

B. 1. Subvence v rámci výběrového dotačního řízení na podporu tradiční lidové kultury na projekty týkající se vesnických masopustních obchůzek na Hlinecku.

Termín: průběžně

B. 2. Vytvoření samostatné kategorie v rámci výběrového dotačního řízení na podporu tradiční lidové kultury věnované podpoře statků zapsaných v *Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury* a v *Reprezentativním seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva.*

Termín: nejpozději do 5 let

B. 3. Vedení agendy spojené se zřízením *Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky.*

Termín: průběžně

B. 4. Poskytnutí finančních prostředků Národnímu ústavu lidové kultury ve Strážnici na vydání metodické publikace a DVD.

Termín: nejpozději v roce 2011

B. 5. Poskytnutí prostředků Národnímu ústavu lidové kultury ve Strážnici na provádění periodické redokumentace vesnických masopustních obchůzek a masek na Hlinecku a na zpracování eventuálních návrhů záchovných opatření v případě, že by redokumentace ukázala tato opatření jako nezbytná[45] , a to přiměřeně možnostem státního rozpočtu.

B. 6. Obsahově a organizačně zajišťovat zasedání Národní rady pro tradiční lidovou kulturu a předkládat jí informace, které se týkají stavu vesnických masopustních obchůzek a masek na Hlinecku, jako formu společenské odborné kontroly nad tímto statkem, vyžadovat její doporučení v tomto směru.

Termín: zasedání minimálně1x za rok, výsledky redokumentace předkládat 1x za 7 let

B. 7. Zajišťovat zpracování periodických zpráv o vesnických masopustních obchůzkách a maskách na Hlinecku pro orgány *Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví*

[45] Projekty realizující záchovná opatření by mohly být ze strany Ministerstva kultury podpořeny přiměřeně jeho rozpočtovým možnostem v rámci opatření uvedeného v subkapitole B.2 .

v případě zápisu tohoto statku do *Reprezentativního seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva*.

Termín: podle mezinárodních pravidel pro provádění *Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví*

3. c. Zapojení skupin nebo jednotlivců, jichž se položka týká

Představitelé samospráv obcí, v nichž se konají vesnické masopustní obchůzky, i jejich obyvatelé, mají zájem na zachování nominovaného statku, což se projevuje organizační, finanční, personální a prezentační podporou, jak bylo uvedeno v subkapitole 4. a. S touto podporou se počítá i do budoucna, jak je uvedeno v subkapitole 4. b. Zachování vesnických masopustních obchůzek a masopustních masek na Hlinecku do budoucna věnují nemalé úsilí obyvatelé jednotlivých vesnic i města Hlinska. Podílejí se na zachování masek, organizačně připravují obchůzky, chystají pohoštění masek a společnou taneční zábavu. Věnují této činnosti nejen svůj čas, ale i finanční prostředky. Vede je k tomu snaha *udržet tradiční obyčej, který se v jejich vesnici koná po řadu generací.*[46] Význam, který obyvatelé vesnic přisuzují masopustním obchůzkám, lze spatřovat i ve zvyku, jenž se rozšířil v posledních 15 letech: pokud zemře některý z aktérů masopustních obchůzek, rodina mu do rakve vloží jeho masopustní masku.

3. d. Zapojení státu

Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví má v České republice povahu zákona, tudíž stát ze zákona odpovídá za závazky z této *Úmluvy* vyplývající. Garantem naplnění jednotlivých bodů *Úmluvy* je ze zákona Ministerstvo kultury, které pověřuje úkoly další instituce, především Národní ústav lidové kultury ve Strážnici, a spolupracuje s územně příslušnými odbornými pracovišti pro tradiční lidovou kulturu, v daném případě s Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm v Pardubicích, jeho zařízením Souborem lidových staveb Vysočina, Hlinsko. Důležitým krokem k zachování vesnických masopustních obchůzek a masopustních masek na Hlinecku byl jejich zápis do *Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky,*[47] z něhož mimo jiné vyplývá jednak určité zvýhodnění při dotačních řízeních Ministerstva kultury (viz subkapitola 4. b.),

[46] Hamry, Studnice, Vortová, Blatno. Výzkum SLS Vysočina v letech 1999 – 2006.
[47] Zřízeno na základě Příkazu ministra kultury č.41/2008

jednak cyklický monitoring a projednávání jeho výsledků *Národní radou pro tradiční lidovou kulturu.*[48],[49]

Pokud jde o zachování vesnických masopustních obchůzek a masek na Hlinecku, Ministerstvo kultury bude až na další vykonávat svoji zřizovatelskou funkci k Národnímu památkovému ústavu, územnímu odbornému pracovišti v Pardubicích, Souboru lidových staveb Vysočina, který je pověřen průběžnou dokumentaci a monitorováním vývoje vesnických masopustních obchůzek a masek na Hlinecku. Zároveň je Soubor lidových staveb Vysočina konzultačním střediskem především pro nominovaný statek, ale i další oblasti tradiční lidové kultury v Pardubickém kraji.[50] Zároveň bude i nadále Ministerstvo vykonávat svou zakladatelskou funkci ve vztahu k Národnímu ústavu lidové kultury ve Strážnici, jehož funkce jsou popsány výše.

Příznivé existenční klima pro zachování vesnických masopustních obchůzek a masek na Hlinecku vytváří mj. dotační opatření Ministerstva kultury a samosprávných orgánů na všech úrovních, jak bylo uvedeno v subkapitole 4. b.[51]

4. Účast a souhlas společenství

Zájem na ochraně a podpoře vesnických masopustních obchůzek a masek na Hlinecku mají samotní nositelé tohoto jevu reprezentovaní místní obecní a regionální samosprávou i instituce zabývající se tradiční lidovou kulturou. Záměr nominovat vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku k zápisu do *Reprezentativního seznam nemateriálního kulturního dědictví* byl opakovaně projednáván na shromáždění starostů obcí Hlinecka 21. září 2005 a znovu na shromáždění starostů dotčených obcí dne 28. ledna 2009 se zástupci Ministerstva kultury České republiky a zástupci odborných institucí. Byly jim vysvětleny důsledky a závazky vyplývající z *Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví* a

[48] Zřízena na základě Příkazu ministra kultury č. 39/2004

[49] Ministerstvo kultury na základě metodického pokynu ke zřízení *Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky* musí, prostřednictvím své zřizované instituce Národního ústavu lidové kultury ve Strážnici, periodicky monitorovat zapsané kulturní statky. Nálezy z těchto redokumentací musejí být předloženy Národní radě pro tradiční lidovou kulturu a ta případně doporučí ministrovi kultury další opatření. Ministerstvo kultury bude vykonávat svoji zřizovatelskou činnost k Národnímu ústavu lidové kultury ve Strážnici tak, aby mohl vykonávat všechny úkoly plynoucí mu ze zřízení Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky i Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu.

[50] Garantem plnění jednotlivých bodů *Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu* ve vztahu k vládě je Ministerstvo kultury, které pověřuje úkoly další instituce – především Národní ústav lidové kultury ve spolupráci s regionálními odbornými pracovišti. Jedním z pověřených regionálních pracovišť je Soubor lidových staveb Vysočina, jehož zřizovatelem je Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Pardubicích.

[51] Seznam odpovědných orgánů a organizací, které se podílejí a budou podílet na zachování vesnických masopustních obchůzek a vesnických masopustních masek na Hlinecku a pomáhat v tomto směru místním společenstvím, je uveden v Příloze číslo 6.c.C.

starostové byli požádáni, aby dali případně souhlas jménem občanů svých obcí s podáním návrhu na zápis uvedeného statku. Tento souhlas je vyjádřen v bodě 5. b.

4. a. Účast společenství, skupin a jednotlivců

Občané vesnic Hamry, Studnice, Vortová a města Hlinsko mají zájem o zachování tohoto nominovaného statku. Aktivně spolupracovali na přípravě nominační dokumentace například tím, že poskytovali potřebné informace, dali k dispozici ikonografické doklady ze soukromých archivů a spolupracovali i na prezentaci masopustních obchůzek a masek mimo region. Souhlasili s prováděním obsáhlé videodokumentace, v níž přímo účinkovali bez nároků na honorář, prováděnou jednak pro účely zápisu do Národního seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury, dále pro nominace a Úmluvy, jednak pro účely prezentace nominovaného statku prostřednictvím veřejnoprávní televize. Představitelé obcí Hamry, Studnice, Vortová a města Hlinska aktivně podporují uchování masopustních obchůzek a masopustních masek a zapojují se do jejich konání i jako aktéři. (Viz bod *4.a.*) Uvolňovali rovněž finanční prostředky ze (skromných !) obecních rozpočtů na pořízení vlastního videozáznamu obchůzek. Obecní zastupitelstva v Hamrech, Studnicích a Vortové na své náklady zpracovala vlastní dokumenty DVD, v nichž se snaží představit masopustní tradici ve své vesnici. Představitelé samospráv zmíněných sídel aktivně pomáhali při přípravě nominační dokumentace a jejích podkladů také tím, že stejně jako jejich občané, shromažďovali obrazovou dokumentaci z rodinných archivů. Navíc, občanům svých obcí vysvětlovali důsledky nominace a jejich jménem vyjádřili veřejnou podporu nominaci vesnických masopustních obchůzek a masopustních masek na obou shromážděních, která jsou zmíněna v úvodu k této kapitole. Svůj zájem opakovaně vyjádřili i při jednáních se zpracovateli tohoto nominačního dokumentu, kteří jim touto formou děkují za poskytnutou pomoc.

Městské zastupitelstvo v Hlinsku, Krajský úřad Pardubického kraje i Ministerstvo kultury vyjádřily svoji podporu nominaci vesnických masopustních obchůzek a masopustních masek na Hlinecku k zápisu do *Reprezentativního seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva* tím, že podpořily uvolněním finančních částek na výzkum a zpracování této přihlášky. Ministerstvo kultury se také zúčastnilo shromáždění uvedených v úvodu ke kapitole 5 a rozhodlo o zpracování a podání této přihlášky.

Záměr předložit nominaci byl dvakrát souhlasně projednán *Národní radou* v roce 2005 a opětovně v červnu roku 2008.

Gymnázium K. V. Raise (přidružená škola UNESCO) vyjádřilo zájem v rámci studentské odborné činnosti pokračovat ve výzkumu vesnických masopustních obchůzek a masek na Hlinecku.

Odborné instituce Soubor lidových staveb Vysočina a Národní ústav lidové kultury svou participaci na nominaci vyjádřily tím, že nominační dokumentaci připravily, přičemž samozřejmě konzultovaly další místní odborné instituce, ale zejména místní společenství a samosprávy dotčených vesnic a města Hlinsko.

4. b. Svobodný, předběžný a informovaný souhlas

Svobodný, předběžný a informovaný souhlas s předkládanou nominací dala obecní zastupitelstva obcí Hamry, Studnice, Vortová a městské zastupitelstvo Hlinsko, jak o tom svědčí přílohy uvedené v 6. a. A. IV.

Ředitel Gymnázia K. V. Raise v Hlinsku dal svůj svobodný, předběžný a informovaný souhlas, aby se studenti pravidelně zapojovali do samostatného výzkumu vesnických masopustních obchůzek a masek na Hlinecku v rámci studentské odborné činnosti. Viz příloha 6. a. A. IV.

4. c. Dodržování zvykové praxe, která upravuje přístup k prvku

Mechanismy ochrany nemateriálního kulturního dědictví jsou založeny právními předpisy České republiky. (Viz úvod ke kapitole *4.*) Přístup k masopustním obchůzkám a masopustním maskám na Hlinecku při jejich praktikování není stanoven žádnou zvykovou praxí či právním instrumentem. Na tomto praktikování může jako divák participovat kdokoli, aktivními aktéry jsou však výhradně obyvatelé dotčených obcí s výjimkou hudebníků, což je dáno zvykově. Pořizování však jakýchkoli audiovizuálních nahrávek při provozování masopustních obchůzek na Hlinecku podléhá právním předpisům České republiky, zejména těm, které upravují práva autorů a práva výkonných umělců, pokud projevy aktérů masopustních obchůzek či masky mají znaky uměleckého výkonu nebo autorského díla. [52]

Zápis vesnických masopustních obchůzek a masek na Hlinecku do *Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky* je podmíněn souhlasem dotčených společenství. Osobní údaje týkající se nositelů nominovaného statku jsou chráněny podle zvláštního právního předpisu.[53]

[52] Zákon č.398/2006 Sb. o právu autorském.

[53] Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. Zpracováním osobních údajů se podle tohoto předpisu rozumí jakákoliv operace nebo soustava operací, které správce nebo zpracovatel údajů systematicky provádějí

Případný zápis vesnických masopustních obchůzek a masopustních masek na Hlinecku do *Reprezentativního* seznamu *nemateriálního kulturního dědictví lidstva* je pro jejich ochranu klíčový, neboť *Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví* má v České republice povahu zákonné normy.

5. Zařazení do inventáře

Nemateriální kulturní statek *Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku* byl dne 16. června 2009 zapsán do *Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky* pod číslem 2/2009, číslo jednací MK-S 1441/2009 ORNK, v souladu s Metodickým pokynem pro vedení *Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky* – číslo jednací 3161/2009 ze dne 18. března 2009.

6. Dokumentace

6. a. A. Seznam povinné dokumentace

6. a. A. I. Fotografie z vesnických masopustních obchůzek a masopustních masek na Hlinecku a podrobný popis jednotlivých masek

6. a. A. II. DVD nosič se záznamem vesnických masopustních obchůzek a masopustních masek na Hlinecku.

6. a. A. III. Mapy: mapa Evropy s vyznačenou mapou České republiky, mapa České republiky s vyznačením Pardubického kraje, mapa Hlinecka s vyznačením obcí s vesnickou masopustní tradicí (před rokem 1939 a v současnosti).

6. a. A. IV. Svobodný, předběžný a informovaný souhlas obecních zastupitelstev dotčených obcí a městského zastupitelstva Hlinsko. Svobodný, předběžný a informovaný souhlas Gymnázia K.V. Raise, Hlinsko.

6. a. B. Seznam nepovinné dokumentace

Fotografie vesnických masopustních obchůzek a masek na Hlinecku

s osobními údaji, zejména jejich shromažďování, ukládání na nosiče informací, zpřístupňování, úprava nebo pozměňování, vyhledávání, používání, předávání, šíření, zveřejňování, uchovávání, výměna, třídění nebo kombinování, blokování a likvidace. Citlivým údajem je pak takový osobní údaj vypovídající o národnostním, rasovém nebo etnickém původu, politických postojích, členství v odborových organizacích, náboženství a filozofickém přesvědčení, odsouzení za trestný čin, zdravotním stavu a sexuálním životě subjektu údajů a genetický údaj subjektu údajů.)

[A] *Průvody* nebo *obchůzky* nejsou teritoriálně stabilizovány: zdá se, že od západu směrem na východ Čech převládají *průvody* a v oblasti Českomoravské vrchoviny prolínají *do obchůzek,* které převažují spíše na Moravě. Toto členění ovšem není závazné, záleží na složení obyvatelstva. Přičemž *průvodem* rozumíme prostorově usměrněný pohyb skupiny lidí, uspořádaný podle určitého pořádku. Jeho cílem je samotný pohyb. Z hlediska geneze v případě masopustních průvodů může být vyjádřením magických představ, ale především společenského vyžití. Pod pojmem *obchůzka* chápeme periodicky se opakující průvod menší skupiny lidí, jehož směr je pevně dán, a na své trase má stanoveny pravidelné zastávky s ustálenými úkony. V případě vesnických masopustních obchůzek na Hlinecku se jedná o zastávky u jednotlivých domů spojené s tancem a přáním masek.

[B] Repertoár skladeb hraných během obchůzky se skládá z oblíbených, všeobecně známých, písniček složených pro dechovou hudbu. Zároveň se však objevují varianty známých skladeb, které jsou však v textové části aktuálně upraveny pro dané společenství. U každého domu si jeho obyvatelé mohou nechat zahrát písničky na přání. U některých domů muzikanti dopředu vědí, co mají jeho obyvatelům zahrát a skladby se každý rok opakují.

[C] Masopustní výstupy masek můžeme považovat za složku lidového divadla, neboť základním východiskem je zde přeměna – maska. Obsahují všechny znaky divadla: určující kostým, využívání rekvizit (bič, píšťalka, hůl), pohyb (zvláštní chůze masek: ťapkání, přískoky, výskoky, válení), zvuk – narativní prvky, výskání, houkání, zpěv. Často tvoří *divadlo v divadle* a obsahují hru *herců s herci* i s obecenstvem v jednom výstupu. V různých oblastech České republiky je kladen důraz na různé aspekty projevu tohoto masopustního obyčeje. Na Hlinecku nalezneme v obchůzkách syntézu všech výše uvedených znaků. Masopustní obchůzky maskovaných postav se sice konají i v jiných oblastech nejen České republiky, ale i Evropy. Ovšem typy masek na Hlinecku, jejich funkce, spojení a podoba nemají nikde jinde obdoby. Hlinecko se takto vyděluje a prezentuje vůči ostatním oblastem, navíc masopustní obchůzky na Hlinecku jsou stále součástí života lidí ve vesnickém prostředí, nestaly se karnevalovou masopustní zábavou jako ve městech. Zejména v posledním desetiletí si obyvatelé Hlinecka na této tradici zakládají a prezentují se jí při různých kulturních příležitostech také mimo region. Ovšem v tomto počínání je i určité riziko, protože v cizím prostředí a v konání mimo určený termín nemohou být rozvinuty všechny znaky a funkce tohoto jevu. Pak se jedná pouze o jednostrannou podívanou, kde chybí akce mezi aktéry a diváky, kde již i základní funkce (rituální prvky spojené s oslavou konce masopustu) chybějí. Přesto jsou vesnické masopustní obchůzky a masopustní masky výrazným propagačním prvkem regionu. Důležitější roli však tento projev tradiční lidové kultury hraje v původním vesnickém společenství, v němž jsou chápány a předávány všechny jeho atributy.

[D] Změny, kterými se vesnické masopustní obchůzky na Hlinecku v současnosti vyznačují proti stavu z 19. století jsou následující: četnost tohoto projevu lidové kultury ve vesnicích sledovaného Hlinecka. Od počátku 60. let 20 století ubývá lokalit, v nichž se masopustní obchůzky konají. Další patrnou změnou je termín konání obchůzek, od konce 60. let 20. století se jejich termín přesunul na nejbližší sobotu či neděli předcházející *masopustnímu úterý.* Ve vesnicích, v nichž se obchůzky blíží spíše karnevalu a nekonají se pravidelně, je možné průvod potkat dokonce i po *masopustním úterý,* tedy v postní době. To ovšem není případ námi sledovaných lokalit. I pro tyto lokality však platí změny ve způsobu života a získávání obživy, to znamená proměna původně zemědělské společnosti ve společnost, v níž si lidé na živobytí vydělávají prací v jiných odvětvích. Společenství si však uchovalo povědomí o původním významu nominovaného statku, i když praktiky zemědělské magie nemají pro většinu obyvatel faktický význam. Podoba masopustních masek se změnila v detailech, především v oblasti použitých materiálů k jejich zhotovení. Některé přírodní materiály jsou nahrazovány umělými (látky), masky jsou zdobnější, čepice některých masek jsou polepeny obrázky spořeblečených žen. Masky *Turků* v průběhu první poloviny 20. století nahradily dřevěné šavle krajkovými kapesníčky. Počet masek zařazených ve skupině *černé maškary* se zvýšil. Ještě do počátku 50. let 20. století bývaly tyto masky zastoupeny po jedné, v současnosti bývají až po třech či čtyřech. Významnou změnu v některých lokalitách představuje zařazování nových masek a skutečnost, že se za masky převlékají také ženy, což se ovšem netýká nominovaných obcí.

6. b. Postoupení práv nebo licence Creative Commons se seznamem položek

Položky: fotografie a DVD, prohlášení autorů o nevýhradním postoupení práv UNESCO k využití v celém světě, a to v jakékoliv formě.

6. b. A. Povinná dokumentace

6. b. A. I. Postoupení práv Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Pardubicích, Souboru lidových staveb Vysočina – fotografií vesnických masopustních obchůzek a masek z Hlinecka.

6. b. A. II. Postoupení práv Národního ústavu lidové kultury ve Strážnici – DVD nosič se záznamem vesnických masopustních obchůzek a masek na Hlinecku.

6. b. B. Nepovinná dokumentace

Postoupení práv Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Pardubicích, Souboru lidových staveb Vysočina – fotografií vesnických masopustních obchůzek a masek na Hlinecku.

6. c. Seznam doplňujících informací

6. c. A. Seznam literatury vztahující se k předkládanému jevu nehmotného kulturního dědictví.

Adámek, K., V., Lid na Hlinecku, Praha1900.

Baran, L.; Staňková, J., Masky, démoni, šaškové, Pardubice 1998.

Beneš, B., Karneval a masopust. Poznámky k analýze stavu přelomu 2. a 3. tisíciletí. In Beneš, B., Výroční zvyk jako hra, divadlo a zábava. In Frolec,V., Výroční obyčeje. Současný stav a proměny, Brno 1982, s. 67 – 73.

Československá vlastivěda, díl III., Praha 1968, s. 241 – 243.

Frolec, V., Tomeš, J., Masopustní tradice, Brno 1979.

Hrníčko, V., Slaměná masopustní maska. In Umění a řemesla 23, 1979, 4, s. 42–46.

Hrníčko, V., Atributy, proměny a funkce některých tradičních masek ve výročních obyčejích. In Frolec, V., Výroční obyčeje. Současný stav a proměny, Brno 1982, s. 112–118.

Hrníčko, V., Poznámky k perspektivám masopustních a jiných obyčejů na Hlinecku. In Národopisné informácie 1985, 1, s. 134–139.

Jeřábek, R., Masopustní maska „pohřebenáře“ v mezinárodním kontextu. In Národopisné aktuality 5, Strážnice, 1968, 2, s. 89–100.

Jeřábek, R., Masken und Maskenbrauchtum in den tschechischen Ländern. In Schweizerisches Archiv für Volkskunde 64, 1968, s.1 - 21.

Langhammerová, J., Lidové zvyky, Praha 2004.

Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska, Praha 2007.

Nosková, J.; Vojancová, I., Die Faschingsumzüge der Region Hlinsko im Wettkampf um Welterbestatus. In Kulturelles Erbe in Wissenschaft und Gesellschaft. Referáte der 25 Österreichischen Volkskundentagung 2007 in Innsbruck.

Svoboda, V., Maškary na Hlinecku. In Český lid 29, Praha 1929, s. 165 – 167.

Václavík, A., Příspěvky k studiu výročních obyčejů. In Národopisný věstník československý 31, Praha, 1949–1950, s 14–26.

Vojancová, I., Masopustní obchůzky a masky na Hlinecku. In Národopisné aktuality 16, Strážnice, 2006, s. 38–42

Zíbrt, Č., Veselé chvíle v životě lidu českého, Praha 2006.

6. c. B. Seznam webových stránek s prezentací vesnických masopustních obchůzek a masopustních masek na Hlinecku:

www.vesely-kopec.eu/fotogalerie1/vesely-kopec/masopust/
www.hamry.cz/index.php?nid=568§lid=CZ§oid=220651
www.obecstudnice.cz/index.php?nid=954§lid=CZ§oid=73521
www.vortova.cz/index.php?nid=774§lid=CZ§oid=39471
www.gymhlinsko.cz/ostatky_hlinecko/index.html

6. c. C. Seznam odpovědných orgánů a organizací na národní úrovni

Ministerstvo kultury
Odbor regionální a národnostní kultury
ředitel: PhDr. Zuzana Malcová
Maltézské náměstí 1
118 11 Praha 1
tel.: +420 257 085 111
fax: +420 224 311 444
e-mail: info@mkcr.cz
www.mkcr.cz

Národní ústav lidové kultury
ředitel: PhDr. Jan Krist
696 62 Strážnice – zámek
Tel.: +420 518 306 611, Fax: +420 518 306 615
E-mail:info@nulk.cz
www.nulk.cz

Národní památkový ústav územní odborné pracoviště v Pardubicích

ředitel: Ing. Ladislav Kryl

Zámek č. 4

531 16 Pardubice

Tel.: +420 466797711

Fax: +420 466797779

E-mail: info@pardubice.npu.cz

www.npu.cz

Odpovědné orgány a organizace na regionální úrovni:[54]

Krajský úřad Pardubického kraje

hejtman: Mgr. Radko Martínek

Komenského náměstí 125

532 11 Pardubice

www.pardubickykraj.cz

Soubor lidových staveb Vysočina

vedoucí správy: PhDr. Ilona Vojancová

Příčná 350

539 01 Hlinsko

www.vesely-kopec.eu

Odpovědné orgány a organizace na lokální úrovni se vztahem k masopustním obchůzkám:

Městský úřad Hlinsko

Starostka: PhDr.Magda Křivanová

Poděbradovo náměstí 1

539 01 Hlinsko

www.hlinsko.cz

[54] Krajský úřad zřizuje několik muzejních pracovišť, ale pověřil plněním úkolů vyplývajících z *Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu* v České republice, která má přispět k identifikaci, dokumentaci, uchování, šíření a prezentaci tradiční lidové kultury, jíž je masopustní obchůzka nedílnou součástí, Soubor lidových staveb Vysočina. Krajský úřad není jeho zřizovatelem, ale Soubor lidových staveb spolupracuje při naplňování úkolů s ostatními muzei v kraji.

Obecní úřad Hamry
Hamry 89
539 01 Hlinsko
www.hamry.cz

Obecní úřad Studnice
Studnice 108
539 01 Hlinsko
www.studnice.cz

Obecní úřad Vortová
Vortová 95
539 01 Hlinsko
www.vortova.cz

7. Kontaktní osoby

7. a. Kontaktní osoba pro korespondenci

Ministerstvo kultury České republiky
Útvar pro UNESCO – Mgr. Michal Beneš, CSc.
Maltézské náměstí 1
118 11 Praha 1
Tel.: +420 257 085 111, Fax: +420 224 311 444
E-mail: info@mkcr.cz, www.mkcr.cz

7.b. Přidružené kompetentní organizace

Soubor lidových staveb Vysočina Hlinsko
Příčná 350
539 01 Hlinsko
Česká republika
Tel.:+420 469326411, Fax: +420 469326415
E-mail: sls.vysocina@pardubice.npu.cz,
www.vesely-kopec.eu

Městský úřad Hlinsko
Poděbradovo náměstí 1
539 01 Hlinsko
Tel.: + 420 469 315 312
Fax: + 420 469 319 255
info@hlinsko.cz
www.hlinsko.cz

Obecní úřad Hamry
Hamry 89
539 01 Hlinsko
Telefon:+ 420 469 319 110
ou.hamry@tiscali.cz
www.hamry.cz

Obecní úřad Studnice
Studnice 108
539 01 Hlinsko
Telefon:+420 469 311 179
ou-studnice@raz-dva.cz
www.studnice.cz

Obecní úřad Vortová
Vortová 95
539 01 Hlinsko
Telefon:+420 469 311 949
ou-vortova@raz-dva.cz
www.vortova.cz

7.c. Organizace společenství nebo zástupci dotčených společenství

Obecní zastupitelstvo Hamry
Hamry 89
539 01 Hlinsko
Telefon: +420 469 319 110
Fax: -----
ou.hamry@tiscali.cz
www.hamry.cz

Obecní zastupitelstvo Studnice
Studnice 108
539 01 Hlinsko
Telefon: +420 469 311 179
Fax: ---
ou-studnice@raz-dva.cz
www.studnice.cz

Obecní zastupitelstvo Vortová
Vortová 95
539 01 Hlinsko
Telefon: +420 469 311 949
Fax: ---
ou-vortova@raz-dva.cz
www.vortova.cz

Městské zastupitelstvo Hlinsko

Poděbradovo náměstí 1
539 01 Hlinsko
Tel.: + 420 469 315 312
Fax: + 420 469 319 255
info@hlinsko.cz
www.hlinsko.cz

8. Podpis za smluvní stát

Václav Riedelbauch, Ministr kultury České republiky

Datum:

Podpis:

Příloha 6. a. A. I.

ČERVENÉ MASKY

Strakatý (laufr)

Jde vždy o jednoho muže oblečeného do bílých plátěných kalhot a haleny, které jsou pošity barevnými odstřižky látek. Na hlavě má špičatou papírovou čepici, v ruce drží bič, má píšťalku ke svolávání masek. Tvoří dvojici se *Ženuškou*. Kráčejí v čele průvodu, žádají hospodáře o povolení zahrát před jeho domem. *Strakatý* průvod vede, dbá na to, aby se žádný dům nevynechal a vesnicí procházel v ustáleném směru. V některých vesnicích může tančit v kolečku s *Turky.*[1] Interpretace původní symboliky masky *Strakatého* není známa.

Ženuška

Za tuto masku je do ženských šatů převlečen muž. V ruce drží košíček, do něhož ukládá peněžité dary. Doprovází *Strakatého* a pomáhá mu ve vedení průvodu. Tančí se *Strakatým* i *Turky* .[2]

Turci

Maska připomíná cizí vojáky, kterých se lidé kdysi obávali. Nejde o označení určitého etnika, ale o zjednodušené označení vesnickému kolektivu cizorodého, hrozivého prvku – cizího vojska. Označení *Turek* pro tuto masku se vžilo s ohledem na dávnou historickou zkušenost, kdy se zdejší vesnické obyvatelstvo strachovalo před nájezdy janičářů. Vysoké válcovité čepice zdobené pentlemi a papírovými růžičkami připomínají vojenské: místy ještě v první polovině 20. století masky – *Turci*[3] držely v rukou dřevěné šavle. Dnes mají místo nich krajkové kapesníčky. Počet těchto masek je pevně daný – dva páry mladých mužů: dvojice v modrém a dvojice v červeném oblečení. Na hrudi mají tzv. kyrys: lesklý plech s našitými plíšky a řetízky, které při prudším pohybu chrastí a cinkají, což opět odkazuje na vojenskou symboliku této masky (kyrys byl součástí výstroje vojáků). Na rukou nosí bílé rukavičky, kapesníčkem při tanci točí a mávají. Úkolem *Turků* je zatančit před každým domem, při tanci *vyhazovat podpatky,* aby byla dobrá úroda lnu a obilí. [4] Jejich tanec vypadá následovně: postaví se tak, aby vždy stáli proti sobě *Turci* v červeném a *Turci* v modrém kostýmu. Jakmile začne hrát hudba, vymění si střídavě každá dvojice svá místa tak, že proti sobě poskočným krokem vystoupí, ve středu provedou otočku, zatočí kapesníčkem nad hlavou a

[1] Hamry, Vortová.
[2] Hamry, Studnice, Vortová.
[3] Raná,Vojtěchov, Žďárec.
[4] Výzkum ve Vortové, Studnicích a Hamrech, sdělení respondentů (například Miloslav Kohout a Jindřich Šmahel z Vortové, pan Jan Vašek ze Studnic. In archiv SLS Vysočina, výzkumy 1999-2006.

postaví se na původní místo partnera. Pokud s nimi tančí ještě *Strakatý* a *Ženuška*, provádějí totéž. Tanec je označován jako *kolečko.*

STRAKATÝ A ŽENUŠKA, VORTOVÁ

STRAKATÝ A ŽENUŠKA, STUDNICE

TURCI, STUDNICE

ČERNÉ MASKY

Slaměný představuje archaický typ masky, známý téměř v celé Evropě. K rekvizitám *Slaměného* na Hlinecku patří kravský roh, velký zvonec připevněný vzadu na sukni a bič, spletený ze žitné slámy (podobá se dlouhému, širokému copu). Troubením na roh ráno oznamuje začátek obchůzky, kolikrát zatroubí, tolik je masek. Cinkáním zvonce na sebe všechny upozorňuje a bičem škádlí přihlížející. Kostým *Slaměného* se skládá ze sukně, vesty a samostatných rukávů. Na hlavě má špičatou čepici zhotovenou rovněž ze žitné slámy. Je zakončena třemi copy, které zdobí barevné papírové fábory a růžičky. Postava má začerněnou tvář, stejným černidlem maže diváky, které honí a válí se s nimi po zemi. Hospodyně se snaží z jeho sukně získat stébla slámy. Dávají je do posady, v níž sedí husa na vejcích a věří, že se jim housata *dobře vyvedou*. [5],[6] Někteří vědci usuzují, že maska *Slaměného* se vyvinula z původní masky *Medvěda*, která byla rovněž vytvořena ze žitné slámy. Další spatřují ve *Slaměném* samostatný typ masky zhotovené z rostlinných materiálů, který představuje tajuplné postavy existující mimo svět živých lidí. V každém případě jak maska *Slaměného*, tak maska *Medvěda* symbolizují plodivé síly, které se tancem a jejich válením se ženami přenášejí na člověka i Zemi.[7]

Kobyla

Základem této masky je konstrukce z obruče, na níž je upevněná dřevěná vyřezávaná hlava koně. Obruč má muž zavěšenou na ramenou pomocí popruhů tak, aby hlava kobylky byla zhruba v jeho pase. Konstrukce je schována pod přehozem a jenom hlava kobylky vykukuje. Postava má zdobenou čepici trojúhelníkového tvaru. Ve vesnicích na Hlinecku je maska *Kobyly* vnímána jako symbol masopustu: symbol života a smrti, zmaru a znovuzrození, nevázaného veselí a rozpustilosti. *Kobyla* drží v ruce bičík, v některých vesnicích je její tvář natřena červeným *mazadlem*.[8] Honí diváky, hopsá a chodí ve dvojici s *Rasem*. Na závěr obchůzky *Ras Kobyle přetne žílu*. Tím je završena celá obchůzka, obrazně tak dochází k očištění společenství od všeho zlého, k ukončení zimy a k novému, snad lepšímu, začátku (jaro – probuzení přírody apod.).[9]

Ras (Pohodný)

Maska dostala své jméno podle člověka, jenž v minulosti na vesnicích obstarával likvidaci uhynulých hospodářských zvířat. V mnoha případech byl i lidovým léčitelem. *Ras* hlídá

[5] Archiv SLS Vysočina, výzkum 1999-2006.
[6] *Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví,* článek 2, odstavec 2, písmeno d
[7] *Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví,* článek 2, odstavec 2, písmeno d
[8] Hamry,Studnice.
[9] *Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví,* článek 2, odstavec 2, písmeno d

Kobylu, ale přitom ještě stihne různé žerty s diváky: *vyšetřuje a léčí, obchoduje*.[10] Na závěr obchůzky je úkolem *Rasa porazit* odsouzenou *Kobylu*. *Ras* přečte smyšlená provinění *Kobyly*, což bývá rovněž prostředkem, jak humornou formou glosovat události ve vesnici i společnosti.[11] Kostým *Rasa* se skládá z bílého plátěného kabátku a kalhot. Zdobí jej doplňky: přes ramena omotaný věnec buřtů zhotovený z červené látky, pásek se zavěšeným dřevěným příborem, taška přes rameno a v ní různé „léky", uvázaná malá zástěrka. V některých vesnicích nosí obličejovou masku (Vortová), v jiných má začervenělou tvář (Studnice). Na hlavě klobouk s vycpaným ptákem nebo alespoň bohatě zdobený ptačími pery. Maska *Rasa* představuje člověka, který do vesnic zajížděl s vozem taženým koněm, sbíral uhynulá zvířata a obchodoval s hospodáři (zprostředkovával koupi dobytka, postrojů na koně apod.).

Kramář (Žid)

Maska připomíná podomní obchodníky, což ve zdejších vesnicích ještě ve 20. letech 20. století bývali Židé, proto se tak také maska nazývá.(Židé nesměli dle platných zákonů vlastnit půdu, proto bylo obchodování jejich obvyklou činností, jak získat prostředky k životu.) Nejde o označení etnika ani náboženství, ale o zjednodušené pojmenování podomních obchodníků. Hlavní úlohou *Kramáře* je kontakt s diváky: *obchoduje s nimi*. V brašně má nejrůznější předměty, které k tomu používá. Přihlížející muže *holí* dřevěnou břitvou a češe dřevěným hřebenem, za tyto *služby* si nechá zaplatit. Kostým tvoří záplatovaný kabát pošitý různými ozdobami, na hlavě klobouk podobně zdobený. Oblečení masky má budit dojem ošumělosti,[12] která k podomním obchodníkům patřila. Obličejová maska je obvykle ušita z kožešiny, nechybí jí velký nos.

Kominík

Tato maska opět symbolizuje pro vesnické prostředí cizí, vnější svět. Kominík byl ve vesnickém prostředí považován za uznávaného specialistu. Pamětníci tvrdí, že proto se stal součástí masopustní obchůzky.[13] Nosí černé plátěné kalhoty a halenu, na hlavě bílou čepičku s různými ozdobami. Kromě březové metličky mívá ještě píšťalku. Při obchůzce kominík maže diváky černidlem, vyplácí je metlou a prohání především mládež. Ve stavení *prohlíží* kamna, zda mají správný tah. Na zádech má namalovány dva hodinové ciferníky, ručičky na prvním z nich ukazují začátek obchůzky a na druhém její závěr. [14]

[10] Hamry, Vortová.
[11] *Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví,* článek 2, odstavec 2 písmeno a
[12] Respondent pan M. Kohout z Vortové při výzkumu v roce 2000 uvedl: „ *Má vypadat jako chudák, kterému je potřeba dobře za zboží a službu zaplatit, aby se mohl lépe světem protlouct a užívit rodinu*."
[13] Blatno, Hamry, Studnice, Vortová.
[14] Viz *Základní doprovodná dokumentace 6. a. I. Fotodokumentace obchůzek a masek*

SLAMĚNÝ, STUDNICE

KOBYLA, VORTOVÁ

RAS (POHODNÝ), VORTOVÁ

KRAMÁŘ, VORTOVÁ

KOMINÍK, VORTOVÁ

PORÁŽENÍ KOBYLY, VORTOVÁ

TANEC OKOLO PORAŽENÉ KOBYLY, VORTOVÁ

Příloha 6. a. A. III. Mapy

EVROPA, ČESKÁ REPUBLIKA

ČESKÁ REPUBLIKA, PARDUBICKÝ KRAJ

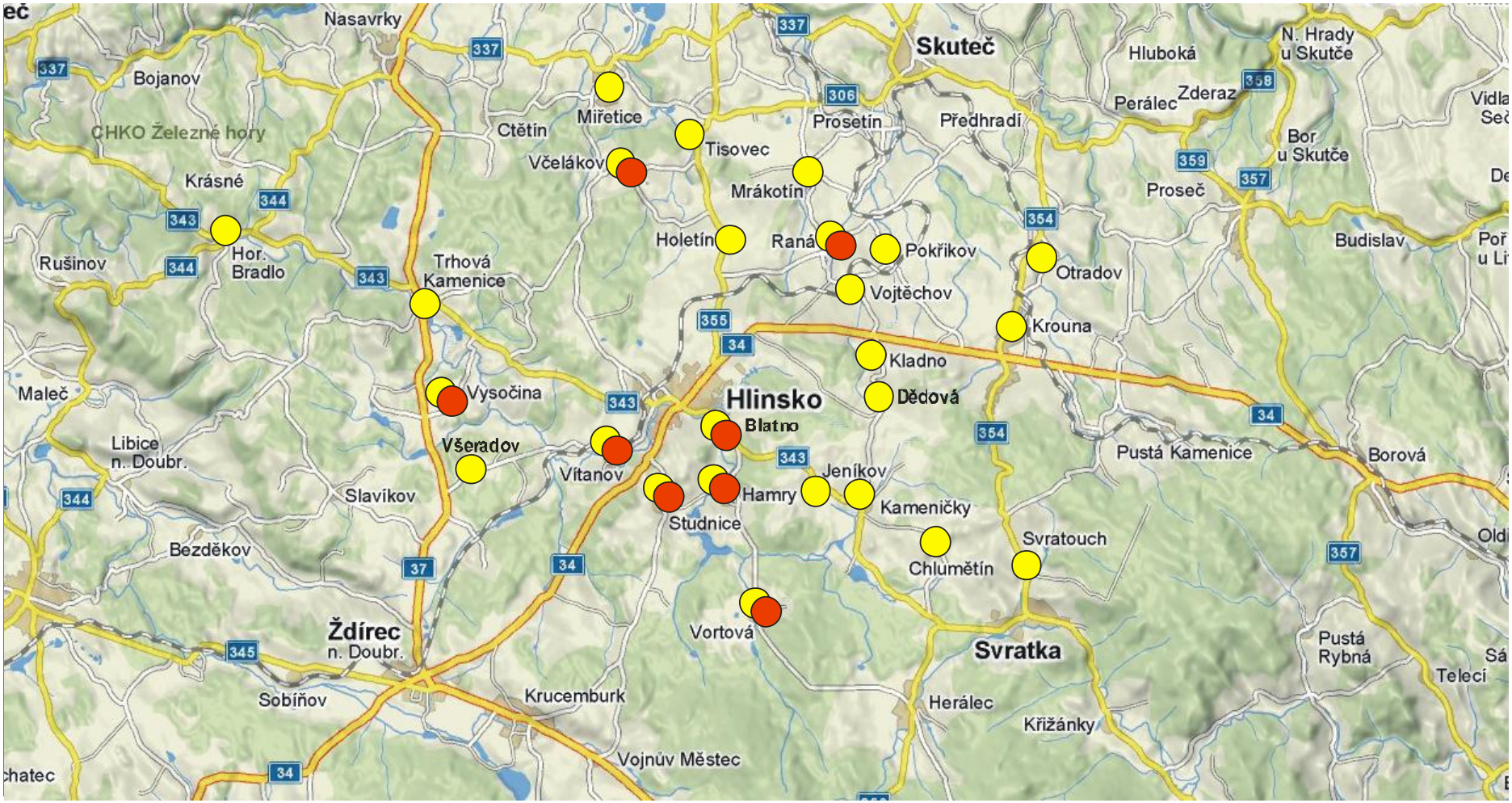

HLINSKO A OKOLÍ

vesnice s výskytem masopustních obchůzek do roku 1939 (začátek 2. světové války)

vesnice s výskytem masopustních obchůzek v současnosti

Příloha 6. a. B.

6. a. B. Seznam nepovinné dokumentace

Fotografie vesnických masopustních obchůzek a masek na Hlinecku

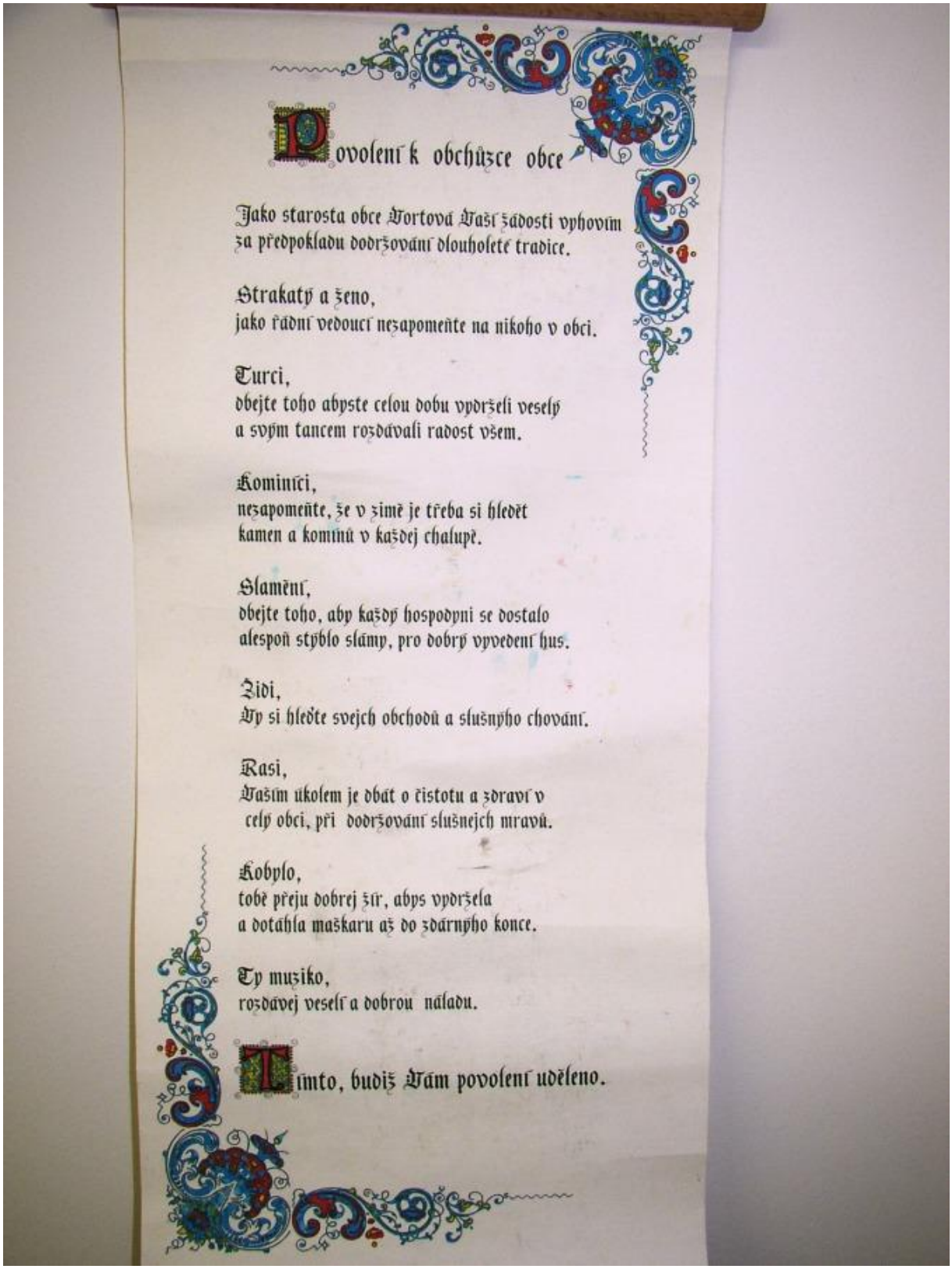

Povolení k obchůzce obce

Jako starosta obce Vortová Vaši žádosti vyhovím
za předpokladu dodržování dlouholeté tradice.

Strakatý a ženo,
jako řádní vedoucí nezapomeňte na nikoho v obci.

Turci,
dbejte toho abyste celou dobu vydrželi veselý
a svým tancem rozdávali radost všem.

Kominíci,
nezapomeňte, že v zimě je třeba si hledět
kamen a kominů v každej chalupě.

Slaměný,
dbejte toho, aby každý hospodyni se dostalo
alespoň stýblo slámy, pro dobrý vyvedení hus.

Židi,
Vy si hleďte svejch obchodů a slušnýho chování.

Rasi,
Vaším úkolem je dbát o čistotu a zdraví v
celý obci, při dodržování slušnejch mravů.

Kobylo,
tobě přeju dobrej žír, abys vydržela
a dotáhla maškaru až do zdárnýho konce.

Ty muziko,
rozdávej veselí a dobrou náladu.

Tímto, budiž Vám povolení uděleno.

ŽÁDOST O POVOLENÍ K OBCHŮZCE, VORTOVÁ

STRAKATÝ ČTE ŽÁDOST O POVOLENÍ K OBCHŮZCE, STUDNICE

RITUÁLNÍ TANEC, (*KOLEČKO*), TURKŮ, VORTOVÁ

KOBYLA, STUDNICE

SLAMĚNÝ, VORTOVÁ

PRŮVOD MASOPUSTNÍCH MASEK, HAMRY

POHOŠTĚNÍ MASOPUSTNÍCH MASEK, STUDNICE

POHOŠTĚNÍ MASOPUSTNÍCH MASEK, STUDNICE

MASOPUSTNÍ OBCHŮZKA, STUDNICE

MUZIKANTI DOPROVÁZEJÍCÍ MASOPUSTNÍ OBCHŮZKU VE VORTOVÉ

Příloha 6. a. A. IV.

V Ý P I S

Usnesení č. 29

z 29. řádného zasedání Zastupitelstva obce H A M R Y konaného dne 21. května 2009

V souladu s ustanovením § 84 zákona o obcích, ve znění pozdějších předpisů zastupitelstvo obce (dále jen „ZO"):

A. ZO schvaluje:

8.) Souhlas k zápisu do Reprezentativního seznamu nemateriálního dědictví lidstva v tomto znění: „My zastupitelé Obecního úřadu Hamry svobodně prohlašujeme při plné informovanosti, že souhlasíme s tím, aby vesnické masopustní obchůzky a vesnické masopustní masky a to z Hamrů byly uvedeny v nominačním návrhu na zápis do Reprezentativního seznamu nemateriálního dědictví lidstva".

(hlasování PRO 6 , PROTI 0 , ZDRŽELO SE 0,)

.....

Petr Stejskal
starosta obce

OBEC HAMRY

.....

Mgr. Radek Klukan
místostarosta obce

Obec Studnice

539 01 Hlinsko

IČO 00270989, č.ú. 8828-531/0100
tel. 469 311 179, 602 968 331
e-mail: ou-studnice@raz-dva.cz , www.obecstudnice.cz

U S N E S E N Í

z 28.veřejného zasedání zastupitelstva obce, konaného dne 15.6.2009 v 19.30 v budově obecního úřadu ve Studnicích

Starostka obce Studnic Marcela Sázavová předkládá následující usnesení zastupitelstva Obecního úřadu, které bylo projednáno dne 15.6.2009, týkající se nominačního návrhu k zápisu vesnických masopustních obchůzek a vesnických masek na Hlinecku do *Reprezentativního seznamu nemateriálního dědictví lidstva:*

My, zastupitelé Obecního úřadu Studnice svobodně prohlašujeme při plné informovanosti, že souhlasíme s tím, aby vesnické masopustní obchůzky a vesnické masopustní masky a to ze Studnic byly uvedeny v nominačním návrhu na zápis do *Reprezentativního seznamu nemateriálního dědictví lidstva.*

Studnice dne 17.6.2009

Marcela Sázavová, starostka

OBEC STUDNICE

Sázavová

Město Hlinsko

Poděbradovo náměstí 1, 539 23 Hlinsko

Adresa pracoviště: Poděbradovo náměstí 1, Hlinsko, budova radnice

Prohlášení města Hlinska

Město Hlinsko, Poděbradovo nám. 1, 539 01 Hlinsko, IČ: 00270059, DIČ: CZ 00270059, zastoupené PhDr. Magdou Křivanovou, starostkou města,
předkládá následující usnesení Zastupitelstva města Hlinska, které bylo projednáno dne 29. 6. 2009 pod číslem ZM/49, týkající se nominačního návrhu k zápisu vesnických masopustních obchůzek a vesnických masek na Hlinecku do Reprezentativního seznamu nemateriálního dědictví lidstva:

My, zastupitelé města Hlinska svobodně prohlašujeme při plné informovanosti, že souhlasíme s tím, aby vesnické masopustní obchůzky a vesnické masopustní masky, a to z místní části Blatno, byly uvedeny v nominačním návrhu na zápis do Reprezentativního seznamu nemateriálního dědictví lidstva.

PhDr. Magda Křivanová
starostka města

MĚSTO HLINSKO 7

V Hlinsku dne 30. 6. 2009

Adresa:
Město Hlinsko
Poděbradovo náměstí 1
539 23 Hlinsko

Tel: 469 315 311
Fax: 469 319 255
E – mail: mesto@hlinsko.cz

Bankovní spojení:
KB Chrudim
19–623–531/0100
IČO: 00270059

Gymnázium K.V.Raise, Hlinsko, Adámkova 55

PSČ 539 01

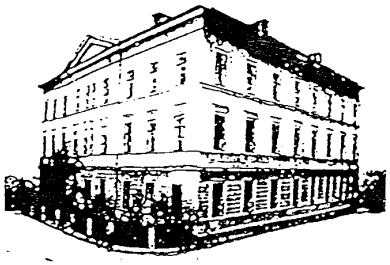

NPU ÚOP v Pardubicích
SLS Vysočina
Příčná 350
539 01 Hlinsko

Č.j. 198 /2009

V Hlinsku dne 10. června 2009

Věc: Souhlas se zapojením studentů do SOČ

Gymnázium K. V. Raise, Hlinsko, Adámkova 55, přidružená škola UNESCO, vyslovuje svůj svobodný a informovaný souhlas s pravidelným zapojením svých studentů do sledování a dokumentování vesnických masopustních obchůzek a masek na Hlinecku v rámci jejich středoškolské odborné činnosti.

Gymnázium K.V. Raise,
Hlinsko, Adámkova 55
-1-

RNDr. Rostislav Dvořáček
ředitel školy

Telefon: 469 311 190, 469 311 292
FAX: 469 311 292
E-mail: red@gymhlinsko.cz
Bankovní spojení: 195 323 050 267 / 0100
IČO: 601 033 29